

Reportage

Plan Kiekendief: kansen voor een veerkrachtig akkerland

© Pixabay - skeeze

“Vrouwtje blauwe! Daar, over de vogelakker van Kobe!” Het is midden februari en we worden verrast door haar aanwezigheid. En dit terwijl we even stopten om te genieten van een winters concert van een groepje grauwe gorzen. Jawel, na enkele jaren afwezigheid rinkelt er een handvol van deze ‘sleutelbossen’ in de top van een eenzaam houtkantje in Honsem¹. Dat stemt enigszins hoopvol. Afgelopen zomer waren er broedpogingen van velduil en blauwe kiekendief in dit gebied. De densiteit aan veldleeuweriken is hier inmiddels ongeveer verdubbeld.

¹ De zang van grauwe gors lijkt op dat van een rinkelende sleutelbos.

Vogelakker in juni 2018, 2de jaar na aanleg. © Archief VLM

Tussentijdse balans

Na twee jaar Plan Kiekendief (geuzennaam voor het Europese Soortbeschermingsprogramma van deze vogel) sloten landbouwers in de Leemstreek al meer dan 170 ha beheerovereenkomsten voor kiekendieven af. Het gaat hierbij om de beheerovereenkomsten 'wisselteelt'² en 'vogelakker'³. (Foto 2)

Foto 2: 3 vogelakkers (1-3) in combinatie met een perceel wisselteelt (4), gemengde grasstroken (bijvoorbeeld door chicorei paars gekleurde strook links - 5) en vogelvoedselgewas (6-8) in westelijk deel zone Honsem, tegen de Hazenberg (= natuurgebied, op de foto is een langgerekt bosfragment hiervan zichtbaar) aan in Boutersem. De grootste vogelakker op de foto is +/- 5 ha. De foto werd genomen begin juli 2018, net na de oogst van de luzerne (lichtgroene stroken). Landschapsbeeld maatregelen Honsem tegen Hazenberg. © Studio Tropics

Een enthousiast team van bedrijfsplanners van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) ging hiervoor gericht bij de landbouwers langs. De maatregelen liggen op die manier geconcentreerd in de zones die volgens experts van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en akkervogelvereniging Werkgroep Grauwe Gors (WGG) nog het hoogste potentieel hebben om deze soort tot broeden te brengen in onze Vlaamse Leemstreek (Foto 3). Ook in de West-Vlaamse Moeren heeft men niet stil gezeten. Hier ligt inmiddels meer dan 50 ha nieuw leefgebied voor de grauwe kiekendief. Deze tijdelijke maatregelen – een landbouwer sluit deze overeenkomsten voor 5 jaar – focussen op het verhogen van het voedselaanbod voor de soort. Uit braakbalonderzoek blijkt dat dit voedsel in onze streken vooral uit (veld)muizen, aangevuld met kleine akkervogels en grote insecten bestaat. De maatregelen verbeteren het voedselaanbod, de dekking en de nestgelegenheid voor deze kleinere akkervogels, muizen en insecten. In 2018 konden we ook de beheerover-

eenkomst 'laat gemaaide luzerne'⁴ uit het hamsterpakket inzetten in de prioritare gebieden voor grauwe gors in Hoegaarden, Landen, Gingelom en Riemst. Hiervan werd inmiddels 40 ha gesloten in elk van deze gebieden (Foto 3). Voor een gedetailleerde beschrijving van elk van deze pakketten kan u bijgevoegde uitleg van de Vlaamse Landmaatschappij bekijken. De uitleg ervan is terug te vinden op hun website <https://www.vlm.be/nl/themas/beheerovereenkomsten>.

Foto 3: Binnen de kerngebieden (grijs) van het SBP Grauwe kiekendief in de Leemstreek werden 16 prioritare maatregelengebieden (groen) afgebakend. De kleuren duiden aan in welk jaar de eerste beheerovereenkomsten in het betreffende gebied werden gesloten. De cijfers stellen de huidige dekkingpercentages voor van de drie akkervogelvriendelijke beheerovereenkomsten (wisselteelt, vogelakker en laat gemaaide luzerne grauwe gors) samen in de prioritare zones. Dit is dus exclusief de klassieke maatregelen die vaak al langer in deze gebieden liggen zoals vogelvoedselgewas in combinatie met gemengde grasstroken. De oppervlakte van de prioritare gebieden varieert van 50 tot meer dan 1.000 ha (zone Gingelom).

Foto 4: Vogelakker met grasgranen en kruidenstrook, de eerste winter na aanleg. © Archief VLM

² Wisselteelt kan aangelegd worden op percelen vanaf een oppervlakte van 1 ha. Het perceel wordt ingezaaid met een granenmengsel en beheerd in een tweeslagstelsel. Elk jaar wordt op die manier slechts de helft bewerkt en blijft een deel steeds in de winter en tijdens de 'hungry gap', wanneer weinig voedsel aanwezig is op het veld, bedekt door het gewas.

³ Vogelakker kan aangelegd worden op percelen vanaf een oppervlakte van 1 ha. Het perceel wordt verdeeld in stroken. De contour en de helft van de middelste stroken worden ingezaaid met luzerne. De andere helft wordt ingezaaid met een mengsel van granen, grassen en kruiden. De luzerne mag 3 keer geoogst worden. Twee keer in de periode maart-september met minimum 60 dagen tussen de maai beurten. Dit interval werd op basis van wetenschappelijk onderzoek in Nederland afgestemd op de broedperiode van de veldleeuwerik en werd inmiddels uitvoerig gemonitord voor verschillende soorten (Wiersma et al, 2014). De derde snede mag genomen worden na 1 oktober. De gras-granen-kruidenstroken mogen slechts 1 maal gemaaid en afgevoerd worden na 1 oktober.

⁴ Laat gemaaide luzerne kan aangelegd worden in stroken of op grotere percelen. De strook of het perceel wordt ingezaaid met luzerne. Deze wordt jaarlijks slechts 1 keer gemaaid of geklepeld na 1 oktober.

PASCAL COLLARD EN ZOON

DE BELGISCHE SPECIALIST VAN KOLVEN OP MAAT

KOM JE JACHTSEIZOEN VERLENGEN
OP ONZE SCHIETKINO ST-2

WAPENS, MUNITIE, OPTIEKEN EN KLEDIJ VAN DE GROOTSTE
MERKEN. LUXE JACHTWAPENS. SCHIETTUNNEL VAN 100M.

LANGERODESTRAAT, 8 - 3040 HULDENBERG (NEERIJSE)
TEL 016 47 17 16 - INFO@ARMURERIE-COLLARD.BE
OPENINGSUREN: VAN DINSDAG TOT VRIJDAG 9U-19U, OP ZATERDAG 9U-17U

WWW.ARMURERIE-COLLARD.BE

Vaste structuren als basis

Tijdelijke maatregelen zijn interessant in de tijdelijke context van een akkergebied, maar helaas de dag van vandaag niet meer voldoende. Er liggen nog twee projectjaren voor de zes partners die Plan Kieken-dief ten uitvoer brengen. De focus zal liggen op het 'finetunen' van de prioritaire zones, waarbij in eerste instantie gekeken wordt naar een optimalisatie van de aanwezige 'vaste structuren' in deze gebieden: houtkanten, holle wegen, bermen, waterlopen. Hoe kan het beheer hiervan aangepast of verbeterd worden? Liggen er kansen tot buffering of herstel van sommige kleine landschapselementen die juist dat ene verschil maken voor gorzen, leeuweriken of patrijzen? Kunnen er extra vaste maatregelen worden voorzien en wat is hiervoor de meest aangewezen plek? Een goede mix van doeltreffende en veilige tijdelijke maatregelen en een optimalisatie en uitbreiding van vaste structuren in het landschap zorgen ervoor dat het open akkerlandschap opnieuw robuuster wordt. Op die manier hopen we de veerkracht ervan te verhogen en ervoor te zorgen dat er genoeg schuilgelegenheid is zodat de predatiedruk van generalistische predatoren op akkervogels verkleint.

Zo kunnen, waar mogelijk, bijvoorbeeld grazige, botanisch minder interessante bermen omgevormd

worden tot bermen met toefjes struweel, kan er onder bestaande bomenrijen gewerkt worden met doornige planten als sleedoorn, meidoorn, rozensoorten, om dekking en nestgelegenheid te voorzien voor akkervogels. Wintergrachten kunnen gebufferd worden met behulp van swales⁵ zonder opgaande structuren en wederom struweelvormige beplanting op de talud. Ook bufferbekkens, compensatiegebieden van projectontwikkelaars, hoogspanningsmasten, groeves, vliegveldjes, ... vormen elementen in het landschap waar kansen liggen tot optimalisatie van inrichting en beheer. Voor 2021 is het ook de bedoeling om aan te wijzen waar de kansen liggen voor uitbreiding van vaste structuren. In prioritaire zone Outgaarden is er zo bijvoorbeeld een perceel aanwezig van +/- 1 ha dat inmiddels 10 jaar deels als akker deels als hooiland beheerd wordt door Werkgroep Grauwe Gors. De meerwaarde van dit perceel in de wijde omtrek is van onschatbare waarde. Zowel naar dekking, broedgelegenheid als voedselvoorziening in winter en zomer. Zo zit er 's winters een forse groep van 100 grauwe gorzen, komen er patrijzen eten, vliegen riet- en geelgorzen af en aan, passeren er hazen, reeën en occasioneel ook weleens een das.

⁵ Laat gemaaid luzerne kan aangelegd worden in stroken of op grotere percelen. De strook of het perceel wordt ingezaaid met luzerne. Deze wordt jaarlijks slechts 1 keer gemaaid of geklepeld na 1 oktober.

Nestbescherming

Foto 5: Dit nest in een tarweveld werd tijdig gevonden en beschermd.

© Kenniscentrum Akkervogels - Grauwe Kiekendief

.....
Het broedsucces van grauwe kiekendieven kan verhoogd worden als de nesten tijdig gevonden en beschermd worden.
.....

Dit houdt heel wat uren voorbereidingswerk in het veld in. De nesten vinden is geen sinecure. Wanneer een nest gevonden wordt, brengt men eerst en vooral de landbouwer op de hoogte, als deze zelf al niet iets in de gaten had. Vervolgens wordt het nest beschermd door het plaatsen van een kooi die bovenaan open is en waarvan de randen omgeplooid worden naar buiten toe. Dit ter bescherming tegen o.a. vos en marter (zie Foto 5). Tot nu toe was er enkel een succesvol broedgeval in West-Vlaanderen (zomer 2018) en een te laat opgemerkt nest juist ten zuiden van de taalgrens in Waals-Brabant met één uit gevlogen jong. Er werden afgelopen zomer wel twee nesten van bruine kiekendief succesvol beschermd door Werkgroep Grauwe Gors.

Belgisch werk voor akkervogels

Een samenwerking met onze Waalse burens is van uitermate groot belang in het kader van de wederopbouw van een Vlaamse – lees Belgische – populatie grauwe kiekendieven. Er werd en wordt nog steeds gezocht naar een manier om nauwer samen te werken met onze Waalse collega's van Natagriwal, Natagora, Faune et biotopes, Parc Naturel de la Burdinale et de la Mehaigne. Interessant is dat zij sinds dit jaar ook een soortbeschermingsprogramma voor grauwe kiekendieven hebben opgestart binnen hetzelfde Europese kader als Vlaanderen. Naast een uitwisselingsmoment in oktober, vooral gericht op Waalse en Vlaamse landbouwers, hopen we zo ook grensoverschrijdend te werken wat betreft het gebiedsgericht inzetten van tijdelijke habitatmaatregelen voor akkervogels, het zoeken naar kiekendieven en actieve nestbescherming.

Metten is weten

We kunnen jaarlijks rekenen op het simultaan telweekend Kiek 'n Gors (een organisatie van Werkgroep Grauwe Gors, Natuurpunt, Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels en Regionaal Landschap Zuid-Hageland) om heel wat gegevens te verzamelen over akkervogels in de Vlaamse Leemstreek. Gelukkig is er ook een onderzoeksopdracht verbonden aan de uitvoering van Plan Kiekendief. Zo kunnen we continu meten wat we doen en bijsturen, indien nodig. Deze opdracht zit, net zoals onze uitvoering, in de helft. Een professionele onderzoeker van Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels coacht een team van vrijwilligers in de uitvoering van het Meetnet Agrarische Soorten (MAS). Gedurende vier telrondes verzamelen deze enthousiaste mensen elk broedseizoen gegevens over de akkervogelpopulatie op willekeurige punten in en rond de prioritair zones voor grauwe kiekendief. Binnenkort mogen we hierover een tussentijds rapport verwachten. De professioneel onderzoeker haalde inmiddels al aan dat de snelheid waarmee akkervogels reageren op deze gebiedsgerichte inzet van de maatregelen wisselteelt en vogelakker op z'n minst indrukwekkend te noemen valt.

.....
Concreet werd bijvoorbeeld vastgesteld dat het aantal veldleeuweriken in de meest westelijk gelegen zone 'Honseem' verdubbeld is.
.....

Het gebied heeft na twee jaar een dekking van 11% akkervogelvriendelijke maatregelen. Door de aanpak van MAS zijn er heel wat ervaren ogen in het veld die het akkervogelbestand in de gebieden systematisch tellen. We zoeken nog steeds extra vrijwilligers die deze tellingen mee willen uitvoeren. In dit kader is het bijvoorbeeld ook interessant om gegevens uit te wisselen met plaatselijke WBE's. Indien men weet heeft van gekende broedlocaties, kan men deze samenleggen, en dan probeert men de maairegimes hieraan aan te passen zodat bijvoorbeeld patrijzennesten niet worden uitgemaaid. Aanvullend monitort Werkgroep Grauwe Gors vzw in welke mate ecologische vallen vermeden kunnen worden voor grondbroeders. Dit gaat voornamelijk over het mogelijk effect van het maairegime in de maatregel vogelakker. Binnen het ontwerp werd rekening gehouden met de cyclus van veldleeuwerik (zie hoger). Maar wat betekent dit voor o.a. patrijs? Binnen het project streven we naar het inrichten van een predatorbestendig landschap, waarbij een combinatie van maatregelen, veilige teelten en vaste structuren wordt vooropgesteld.

En verder?

Voor de komende twee jaren duimen we samen voor een of meerdere broedgevallen van de sierlijke, zeldzaam geworden grauwe kiekendief in Vlaanderen. Het Europese einddoel is 9 à 12 koppels in de Vlaamse

Leemstreek. Evenzeer hopen we dat door de uitvoering van Plan Kiekendief een nieuw elan gevonden wordt in de mooie open akkergebieden waardoor we erin slagen om de (akkervogel)diversiteit in deze gebieden op z'n minst te behouden en liefst te versterken, samen met de landbouwers. Hiervoor proberen we vanuit het huidig samenwerkingsverband een aantal extra projecten uit te voeren. Een voorbeeld hiervan is het 'noodplan Grauwe Gors' dat bij de provincie Vlaams-Brabant werd aangevraagd in januari 2019. We slaagden er via Plan Kiekendief eerder al in om de beheerovereenkomst 'laat gemaaide luzerne' te activeren voor de kiekendiefzones waarin deze soort nog zijn laatste bolwerken heeft. De luzerne blijft hier een volledig seizoen staan en wordt vanaf begin oktober gemaaid en afgevoerd. Er werd in 2018 40 ha gesloten van deze maatregel in Hoegaarden, Landen en Ginge-lom. Als het nieuwe project goedgekeurd wordt, stelt het ons in staat om in de laatste twee bolwerken van de grauwe gors in Vlaams-Brabant extra maatregelen te nemen, deze op te volgen en aan nestbescherming te doen.

Intussen is het begin juni. Wie weet kozen enkele grauwe kiekendieven voor een plekje in Vlaanderen – of vlogen ze in het voorjaar verder naar broedgebieden in Nederland of Duitsland. Wie weet kunnen ook wij, na onze collega's van Werkgroep de Kerkuil in West-Vlaanderen, dit jaar een nestje grauwe kiekendieven beschermen.

Meer info?

www.plankiekendief.be
hanne.vandewaerde@rlzh.be
 Check onze facebookpagina
 'Plan Kiekendief'

Geplande activiteit:

Kiek 'n Gors weekend in Hélécine van donderdag 13 tot en met zondag 16 juni. Als weekendgast of dagjeszoeker. Meerdere formules zijn mogelijk. Inschrijven via www.grauwegors.be

BIRD-ID

De grauwe kiekendief is de meest slanke van alle – bij ons bekende- kiekendieven. In Vlaanderen zien we ook nog de blauwe en de bruine kiekendief en met wat geluk een doortrekkende steppenkiekendief. Het mannetje is blauw-grijs met een kenmerkende zwarte streep in de vleugel. Het vrouwtje is bruin van kleur en moeilijker te onderscheiden van de vrouwtjes van de andere kiekendieven, hoewel ze eruit springt als de meest sierlijke van de drie. Ondanks hetgeen de naam doet vermoeden, vormt de grauwe kiekendief geen gevaar voor de kippen in je tuin. Het voedsel bestaat in onze streken voornamelijk uit (veld)muizen, zo blijkt uit braakbalonderzoek. Deze vormen het stapelvoedsel. Ook jonge vogels van allerlei soorten maken deel uit van het menu. Insecten zijn voor deze vogel smakelijke bijgerechtjes. In Afrika maken deze echter het hoofdmenu uit. Vanaf half april tot september vertoeft de soort in onze contreien. De rest van het jaar brengen ze door in de Sahel. Grauwe kiekendieven maken hun nest bij voorkeur in grote graanpercelen. De soort is tegenwoordig een indicator van relatief biodiverse open akkerlandschappen.

► Tekst: Hanne Vandewaerde, Regionaal Landschap Zuid-Hageland.

Terug in stock
SAUER
SPECIAL
ARDENNES
 pakketten

BOB GOORMANS
 WAPEN- & KOLVENMAKER

Alles voor de jager en sportschutter!

**Kom niet voor verrassingen te staan,
 laat uw wapen tijdig inschieten!**

400m² jachtartikelen
100m schiet- en testtunnel

- Verkoop alle wapens & optiek
- Alle herstellingen in eigen atelier
- Kolven op maat maken

Bezoek onze
NIEUWE
WINKEL

Koolmijnlaan 1 3650 Dilsen-Stokkem • Limburg, België
 089/61 18 71 • bob@goormansjacht.be
www.goormansjacht.be